

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองงูจรรย์ผาง กรณีศึกษา : กลุ่มถักทอไท
บ้านหนองงูจรรย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

The Preservation of Nong Kung Chan Phang Village Cotton Weaving Wisdom.
Case Study: Thak Tor Thai Group in Nong Kung Chan Phang village,
Nong Rue Sub-District, Nonsang District, Nongbualamphu Province.

ณมน ธนินธยากร¹ วรพจน์ พรหมจักร² และ สุภิภัตร์ บุญแน่น³
Namon Tanintayangkul¹ Worapoj Promjuk² and Suphipat Boonnan³

Received : 30 พ.ค. 2561

Revised : 4 ส.ค. 2561

Accepted : 4 ส.ค. 2561

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองงูจรรย์ผาง 2) เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองงูจรรย์ผาง กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน ดังนี้ ผู้นำอย่างเป็นทางการและกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าและนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า ความเป็นมาของภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองงูจรรย์ผาง เริ่มจากการทอผ้าฝ้ายเพื่อใช้สอยภายในครอบครัวและประสบการณ์ในการทอผ้าฝ้าย คือ การอบรมจากกลุ่มถักทอไทและหลังจากเข้ารับการอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ชุมชนใกล้เคียง ในปัจจุบันได้พัฒนาการทอผ้าเพื่อให้เกิดความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งชุมชนมีแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาโดยการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ในการทอผ้าโดยใช้การบอกเล่าและการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพการทอผ้าฝ้ายในชุมชน มีการส่งเสริมการสร้างเครือข่ายและขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายเพื่อเกื้อกูลสินค้าของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนและชุมชนข้างเคียง นอกจากนี้ควรมุ่งส่งเสริมโดยการปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชนในชุมชน

คำสำคัญ : การอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทอผ้าฝ้าย

¹ อาจารย์คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด โทรศัพท์ 0 43 55 6111

² อาจารย์คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด โทรศัพท์ 0 43 55 6111

³ นักศึกษาลัทธิสุตรศิลปศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด โทรศัพท์ 09 3468 4266

¹ Lecturer of Liberal Arts and Sciences, Roi Et Rajabhat University. Tel.+66 43 55 6111

² Lecturer of Liberal Arts and Sciences, Roi Et Rajabhat University. Tel.+66 43 55 6111

³ Graduate Student, Community Development Major, Faculty of Liberal Arts and Sciences, Roi Et Rajabhat University. Tel.+66 93 468 4266

Abstract

The objectives of this study were to 1) study the local wisdom of cotton weaving at Ban Nong Kung Charn Pang. 2) investigate the guidelines of preserving local wisdom of cotton weaving of Ban Nong Kung Charn Pang. Ten participants of this study were from two target groups: the official leaders and the workers in the community. The structured and the unstructured interviews were selected as instruments for gathering the data. The three-dimensional method was used for data analysis. For data presentation, descriptive analysis was shown in this study.

The results revealed that the background of cotton weaving at Ban Nong Kung Chan Pang was based on the citizens' knowledge and experience in weaving. In addition, the citizens in this community started weaving cotton for their family, then they were trained in weaving by "Thak Tor Thai" group. After that, they transferred their knowledge of weaving to the nearby community. Nowadays, cotton weaving of this community has been developed to be distinguished and unique.

As for guidelines to preserve local wisdom of cotton weaving, various transferring knowledge of cotton weaving have been transferred to learners such as statement, learning by doing, and establishment of the cotton weaving profession group in the community. Moreover, the weaving network has been promoted, and the cooperation of knowledgeable people and community leaders has also been promoted in order to promote the supportive networks of community producers and other communities.

From the results of this research above, it is said that the preservation of local wisdom of cotton weaving should be promoted by cultivating good moral traits for the local people, especially the youth in the community.

Keywords : Preservation Local wisdom Cotton weaving

บทนำ

คนไทยในสมัยโบราณมีชื่อเสียงว่าเป็นชาติซึ่งทอผ้าไหมและผ้าฝ้าย สำหรับทำเครื่องนุ่งห่มมาเป็นเวลาหลายร้อยปีแล้วการทอผ้าเป็นหัตถกรรมในครัวเรือน ส่วนใหญ่ทอผ้าใช้ในครอบครัว เมื่อทอได้มากก็นำมาจำหน่ายโดยผ้าเป็นสินค้าสำคัญอย่างหนึ่ง เราใช้ผ้าเป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ผ้าฝ้าย เช่น ผ้าขาวม้าก็ใช้ได้สารพัดประโยชน์ ในปัจจุบันเราตัดเย็บผ้าเป็นเสื้อและกระโปรงตามแบบสากล นอกจากนี้ก็ใช้ผ้าทำประโยชน์อย่างอื่น เช่น ทำหมอน ปูที่นอน และทำธง เป็นต้น (สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน เล่ม 15, 2543) การทอผ้าเป็นการกระทำให้เกิดลวดลายบนผืนผ้าในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่ซับซ้อนและไม่ซับซ้อน และลวดลายผ้าทอไทยเป็นลวดลายที่เริ่มต้นจากสิ่งที่พบเห็นในธรรมชาติและลวดลายเรขาคณิตแล้วนำมาผสมผสานกัน ลวดลายส่วนใหญ่มักเป็นลวดลายที่จัดจ้านมาและได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ผ้าทอนอกจากจะนำมาใช้เป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ยังได้ถูกนำมาใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น เกี่ยวข้องกับพิธีเกิดโดยหมอบ่าแยะ จะได้ของกำนัลจากพ่อแม่ของเด็กที่เกิดใหม่

เป็นผ้าทอ และในพิธีบวชนาค นาคจะสวมใส่ผ้าขาวหรือผ้าโสร่งผืนใหม่ที่แม่ทอเตรียมไว้ให้ลูกชาย ผู้หญิงต้องเตรียมผ้าทอไว้ใช้ในพิธีแต่งงานของตน นอกจากนี้แล้วผ้าทอยังเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงฐานะของผู้สวมใส่หรือแสดงถึงสถานะทางสังคมของผู้นั้น (วัฒน์ะ จุฑะวิภาต, 2555 : 1)

ในอดีตชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง มีภูมิปัญญาในการทอผ้าเพื่อใช้สอยในครัวเรือน หลังจากถูกรบกวนเกี่ยวเนื่องจากการถ่ายทอดวิธีการทอผ้าจากบรรพบุรุษสืบทอดต่อ ๆ กันมา มีการทอผ้าลวดลายดั้งเดิม เช่น ลายจ๊กหมู ลายตาช้าง ต่อมาได้มีการพัฒนาประยุกต์การทอผ้าเป็นผ้า 3 ตะกอก และ 4 ตะกอก เน้นความยากง่ายแล้วแต่ลวดลายของการมัดหมี่ การทอผ้า 4 ตะกอก จะมีการซ่อนลวดลายที่แปลกใหม่ และความเป็นเสน่ห์ของผ้าทอ แต่สภาวะปัจจุบันสำหรับผ้าทอกลุ่มถักทอไท บ้านหนองจุงจารย์ผางนี้ เริ่มมีจำนวนผู้ทอผ้าที่ลดน้อยลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ผู้ที่ทอผ้าส่วนใหญ่ก็จะเป็นผู้สูงอายุซึ่งหากไม่มีการอนุรักษ์ ถ่ายทอด ภูมิปัญญานี้ก็อาจจะเลือนหายไปตามกาลเวลา จากเหตุผลข้างต้นจึงนำมาสู่การศึกษาวิจัยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองจุงจารย์ผาง กรณีศึกษา : กลุ่มถักทอไท บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนोनสัง จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อให้คนในชุมชนได้เห็นถึงความสำคัญของการทอผ้ากับภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่ตนเองได้อาศัยอยู่หรือชุมชนที่สนใจ ได้นำกลับไปส่งเสริมและพัฒนา โดยหวังว่างานวิจัยครั้งนี้จะส่งผลต่อการพัฒนาการทอผ้ากับภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่ยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง หมู่ที่ 6 ตำบลหนองเรือ อำเภอนोनสัง จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง หมู่ที่ 6 ตำบลหนองเรือ อำเภอนोनสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้รูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) และผู้วิจัยได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูล แนวคิดและทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากการทบทวนวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น รูปแบบการทอผ้าฝ้าย ตลอดจนองค์ความรู้ในเรื่องของลวดลายต่าง ๆ และนำข้อมูลเหล่านี้มารวบรวมจัดกลุ่มเรียงเรียง วิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูล โดยเลือกจากบุคคลที่มีส่วนสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมผ้าฝ้ายบ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนोनสัง จังหวัดหนองบัวลำภู แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำอย่างเป็นทางการ หมายถึง ประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขา เกรียนิก คณะกรรมการ จำนวน 5 คน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นมาของกลุ่ม ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้าย การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายบ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนोनสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ หมายถึง สมาชิกภายในกลุ่มถักทอไต้หวันหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนอนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 5 คน ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการผลิต ได้แก่ การจัดหาเส้นฝ้าย การย้อมฝ้าย การทำลวดลาย การทอผ้า การมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์การทอผ้าฝ้าย ตำบลหนองเรือ อำเภอนอนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) โดยใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการ กลุ่มผู้ปฏิบัติ ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่ม สมาชิกกลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าฝ้าย ที่เป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของผ้าฝ้าย

2.2 แบบสังเกต คือ ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นผู้สังเกต ตั้งประเด็นคำถาม จดบันทึก และวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด ในทุกขั้นตอนของการศึกษาวิจัย โดยเริ่มสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน รวมทั้งวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน และสังเกต กระบวนการทอผ้าฝ้าย ตั้งแต่การคัดเลือกเส้นฝ้าย การย้อม การทำลวดลาย การทอผ้า เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีทั้งแบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

2.3 แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้เตรียมไว้ล่วงหน้าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ หลังจากร่วม กิจกรรมในแต่ละกิจกรรมผู้วิจัยจะนำมาจดบันทึกในสมุดบันทึกข้อมูลของตนเองเพื่อเปรียบเทียบและตรวจสอบ ความถูกต้องของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ

2.4 เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกขณะการสนทนากลุ่มหรือการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยขออนุญาตจาก กลุ่มสนทนาก่อน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสัมภาษณ์เจาะลึก กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มที่ 1 ผู้นำอย่างเป็นทางการและกลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้ปฏิบัติ รวมทั้งหมด 10 คน

3.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยผู้ศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมการทอผ้าของบ้านหนองจุงจารย์ผาง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่ม โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า ดังนี้

- การตรวจสอบแหล่งบุคคลเป็นการตรวจสอบว่าถ้าบุคคล 2 กลุ่มที่มีบริบทในการปฏิบัติที่แตกต่างกัน จะทำให้ข้อมูลเปลี่ยนไปหรือไม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 2 กลุ่ม จำนวน 10 คน

- การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี ที่แตกต่างกัน จะทำให้ข้อมูลที่ได้เปลี่ยนไปหรือไม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการมีส่วนร่วมในการประชุมและกิจกรรมการดำเนินงานของกลุ่ม

- การตรวจสอบสามเส้าด้านแนวคิดและทฤษฎี โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบว่าถ้าใช้แนวคิดและ ทฤษฎีที่แตกต่างกัน จะทำให้ข้อมูลเปลี่ยนไปหรือไม่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการทบทวนวรรณกรรมเพื่อใช้ในการอภิปรายผล

4.2 เรียบเรียงข้อมูลตามที่ได้วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อเป็นผลการวิจัย

4.3 นำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

สรุปผล

สรุปผลการศึกษาวิจัยการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง หมู่ที่ 6 ตำบลหนองเรือ อำเภอโนนสัง จังหวัดหนองบัวลำภู มีรายละเอียดแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง

1. ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง

จากการศึกษาพบว่า การทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง เป็นการทอผ้าฝ้ายที่สืบทอดกันมาหลายสมัย โดยคำบอกเล่าจากบรรพบุรุษที่เล่าขานความเป็นมาของการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางในอดีตชาวบ้านในหมู่บ้านหนองจุงจารย์ผาง มีฐานะความเป็นอยู่ยากจน และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นส่วนมาก จึงทำให้ไม่มีรายได้เข้ามาในครอบครัว และความเป็นอยู่ในสมัยนั้นชาวบ้านต้องพึ่งพาตนเอง เช่น อาหาร เสื้อผ้า และเครื่องนุ่งห่ม จึงได้มีการเย็บเสื้อผ้าจากผ้าทอเพื่อใช้ภายในครอบครัว จุดเริ่มต้นของการทอผ้าของชาวบ้านหนองจุงจารย์ผาง เริ่มหัดทอผ้าฝ้ายเพื่อใช้สำหรับผู้หญิง และทอผ้าขาวม้าเพื่อใช้สำหรับผู้ชาย ต่อมาชาวบ้านชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางจึงได้มีการรวมตัวกันของคนที่มีความรู้ในเรื่องการทอผ้า จึงได้มีการจัดตั้งกลุ่ม คือ กลุ่มถักทอโทขึ้นมา ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของคนที่มีความรู้และความสามารถในการทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยการทอผ้านั้นต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ความอดทน จึงสามารถทอผ้าออกมาได้สวย ในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าที่โดดเด่น คือ การทอผ้าฝ้าย ซึ่งแต่ละครอบครัวจะมีเอกลักษณ์ลายผ้าที่แตกต่างกัน

“คนในชุมชนมีความรู้และมีความสามารถในการทอผ้าฝ้ายพื้นเมือง และสามารถนำลายผ้าพื้นเมืองโบราณนำมาประยุกต์ให้เป็นการทอผ้าร่วมสมัย จึงเกิดลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และทำให้ผ้าทอมีความโดดเด่นและแปลกตาไม่เหมือนใคร เป็นการทอผ้าที่มีความสวยงามและผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมของชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้และความชำนาญ” (นางทองคำ ภูมิชัยโชติ, วันที่ 4 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์)

2. ประสบการณ์ในการทอผ้าฝ้ายหรือเคยทำงานเกี่ยวข้องกับการทอผ้าภายในชุมชน

คนในชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางมีความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้าฝ้าย โดยเริ่มจากการทอผ้าฝ้ายเพื่อใช้สอยภายในครอบครัว และได้รับการอบรมการทอผ้าจากกลุ่มถักทอโท ซึ่งหลังจากเข้ารับการอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ชุมชนใกล้เคียง ซึ่งความรู้ที่กลุ่มกำหนดขึ้นเป็นความรู้ที่ชุมชนสืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งทอผ้ากันทุกหมู่บ้านในชุมชน จนถือได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชน การทอผ้านั้นต้องอาศัยฝีมือ ความรู้และความชำนาญของผู้ทอผ้าเป็นอย่างมาก ยังถือได้ว่าเป็นงานศิลปะที่มีอยู่เพียงชิ้นเดียวในโลก เพราะแต่ละคนที่ทอผ้าออกมาแต่ละชิ้นจะมีความแตกต่างกัน นอกจากนั้นความสามารถในการทอผ้าให้ออกมาสวยงาม ขึ้นอยู่กับน้ำหนักของการพุ่งกระสวยและความแรงในการตีกระทบหรือการฟัดพิมทำให้ได้สีเข้ม สีอ่อนต่างกัน การเรียงเส้นฝ้ายให้ตรงลายจะแสดงถึงความคมชัดและทำให้เห็นถึงการมีประสบการณ์ในการทอผ้า แสดงถึงความชำนาญของผู้ทอผ้าในแต่ละคนหรือแม้แต่อารมณ์และความรู้สึกของผู้ทอผ้า ก็มีผลจึงทำให้ผ้าทอแต่ละผืนที่ทอออกมามีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

“ประสบการณ์ในการทอผ้า คือ คนในชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง มีการทอผ้าเพื่อใช้ภายในครอบครัว และได้รับการเข้าอบรมการทอผ้าจากกลุ่มถักทอไท ในตอนเริ่มเข้ามาเป็นสมาชิกช่วงแรก ๆ การทอผ้านั้นต้องอาศัยฝีมือในการทอผ้าและความชำนาญของผู้ทอเป็นอย่างมาก ผู้ทอต้องมีความอดทนและความขยันจึงจะสามารถทอผ้าออกมาได้สวย” (นางสาว จันทร์เต็ม, วันที่ 5 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์)

3. การถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าฝ้ายจากคนในครอบครัว

การถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าฝ้าย บ้านหนองจุงจารย์ผางเป็นชุมชนที่มีการผลิตผ้าฝ้าย ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนั้นครอบครัวจึงมีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้าที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ในอดีตถือว่าการทอผ้าเป็นงานของผู้หญิง เมื่อแต่งงานผู้หญิงต้องทอผ้าสำหรับเป็นเครื่องนุ่งห่มและเครื่องใช้ภายในครอบครัว ซึ่งแม่และยายจะเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีการทอผ้าแก่คนในครอบครัวได้แก่ลูกสาวหรือหลานสาว มีการถ่ายทอดวิธีการทอผ้าสืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่นเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา โดยจะมีการทอผ้าในเวลาว่างหลังจากสิ้นสุดฤดูกาลเก็บเกี่ยวส่วนใหญ่การถ่ายทอดการทอผ้าในอดีตจะเป็นวิถีตามธรรมชาติแบบค่อยเป็นค่อยไป จากการที่ลูกสาวสังเกตเห็นแม่และยายทอผ้าทุกวันในวิถีชีวิต เวลาทำแม่จะบอกสอนวิธีการทอผ้า ก็จะอธิบายทุกขั้นตอนพร้อมทั้งทำให้ดูเป็นตัวอย่าง เช่น การขึ้นฝ้ายและตีฝ้าย แล้วจึงให้ลูกสาวลงมือฝึกปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอจนสามารถทอผ้าได้ ลักษณะการสอนจะเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในการทอผ้า การเรียนรู้และฝึกทอผ้ายังทำให้เกิดการซึมซับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับการทอผ้าไปโดยไม่รู้ตัว เนื่องจากในระหว่างสอนการทอผ้าแม่ก็จะบอกสอนความรู้ ความเชื่อ ความสำคัญ และคุณค่าของการทอผ้าสำหรับลูกผู้หญิงให้ลูกสาวเข้าใจ

“ได้รับการถ่ายทอดจากแม่ ผู้เป็นคนสอนคนแรกโดยจะใช้วิธีการถ่ายทอดโดยการสอนกันภายในครอบครัวหรือภายในชุมชน เป็นการสอนจากรุ่นสู่รุ่นซึ่งเป็นการสอนตัวต่อตัว จึงจะเกิดความชำนาญในความรู้ที่ได้รับนั้น โดยจะให้เริ่มจากสิ่งที่ย่าง ๆ และสามารถทำได้ด้วยตัวเอง เช่น การมีส่วนร่วมในการย้อมสี การปั่นเส้นฝ้าย และการมีส่วนร่วมในการทอผ้า ทุกขั้นตอนจะเน้นให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจึงจะสามารถทำได้และจำขั้นตอนได้” (นางสมนึก อินเอี่ยม, สัมภาษณ์ : 2560)

4. เอกลักษณะในการทอผ้าฝ้าย มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

ตั้งแต่อดีตชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง ได้รับการถ่ายทอดเอกลักษณ์การทอผ้ามาจากบรรพบุรุษ โดยมีการถ่ายทอดรุ่นสู่รุ่นสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความรู้เกี่ยวกับการย้อมสีธรรมชาติ วัตถุดิบส่วนใหญ่จะเป็นพืช สัตว์ หรือแร่ธาตุต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่จะมีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้ง่าย เช่น แก่นขนุน ดอกดาวเรือง มะเกลือ ครั้งเป็นต้น ขั้นตอนและเทคนิคการย้อมสีธรรมชาติ ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าได้รับการอบรมให้ความรู้จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้นและเชิญเข้ารับการอบรมและได้นำความรู้ใหม่ ๆ และเทคนิคต่าง ๆ ในการย้อมสีธรรมชาตินำมาประยุกต์ให้เข้ากับความรู้แบบดั้งเดิมที่มีอยู่ เพื่อเพิ่มลวดลายสีสันท่าง ๆ ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น รวมถึงความรู้เกี่ยวกับการออกแบบลวดลายและการมัดหมี่ ลวดลายผ้าฝ้ายมัดหมี่ของบ้านหนองจุงจารย์ผาง ส่วนใหญ่นิยมมัดหมี่ลวดลายดั้งเดิมหรือลายโบราณของชุมชน เช่น ลายผ้าขิด ลายราชวัตร ลายเกล็ดเต่า ลายน้ำไหล เป็นต้น และปัจจุบันมีลายผ้ามัดหมี่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่เกิดจากความร่วมมือของสมาชิกกลุ่มทอผ้าในการออกแบบลาย คือ ลายขิดยกดอก ต่อมาชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางได้มีการพัฒนาการทอผ้าเพื่อให้ความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คือ ผ้าที่มีเชิงสูง ผ้าที่ทอออกมาสามารถใช้งานได้ทั้ง 2 ด้าน ใน 1 ผืน จะมี 2 ด้าน และมี 2 ลายโดยมีลวดลายไม่ซ้ำกันในแต่ละ

ผืนผ้า จึงเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและการพัฒนาย้อมสีด้วยสีธรรมชาติจากเปลือกไม้ ใบไม้ เพื่อให้ผ้าที่ทอนั้นมีสีสัน สดใส ลวดลายที่แปลกใหม่และมีความทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในยุคปัจจุบัน

“ชุมชนบ้านหนองงูจายได้รับ การสืบทอดเอกลักษณ์ในการทอผ้าฝ้ายมาจากบรรพบุรุษ ที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น และชุมชนบ้านหนองงูจายมีเอกลักษณ์ของชุมชน คือ เป็นผ้าที่มีเชิงสูงและโชว์ผ้าหน้าเดียว ใช้ได้ทั้ง 2 ด้าน โดยไม่ซ้ำลายเดิมเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นไม่ซ้ำใคร และจะใช้สีธรรมชาติในการย้อมผ้าทั้งหมด” (นางหนูกันต์ ศรีหะ, สัมภาษณ์ : 2560)

แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองงูจาย

1. วิธีการให้ความรู้เรื่องการทอผ้าฝ้าย

ชุมชนบ้านหนองงูจายมีวิธีการให้ความรู้เรื่องการทอผ้าฝ้าย คือ เป็นการถ่ายทอดความรู้ จากประสบการณ์ในการทอผ้า การให้ความรู้มีหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่ใช้ในการถ่ายทอดก็จะเป็นการบอกเล่า การให้ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้ถาม และมีความคิดเห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดรูปแบบไหนดี โดยจะสาธิตในชั้นตอนอย่างละเอียด หรือเป็นการปฏิบัติให้ดู เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดและเข้าใจในการถ่ายทอด ได้มากขึ้น

“วิธีการในการให้ความรู้เรื่องการทอผ้าฝ้าย เป็นการเล่าให้ลูกหลานฟังในเรื่องการทอผ้าและวิธีการทอผ้า ว่ามีขั้นตอนในการทอแบบไหน และทำข้อมูลหรือจดบันทึกไว้เป็นมรดกหรือทำให้รู้ว่า การทอผ้ามีมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เวลาทอก็ให้เขาทอดูให้เขาได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และเราทำหน้าที่เป็นผู้บอกผู้สอน วิธีการทอผ้าและสาธิตให้เขาดู เป็นตัวอย่าง” (นางสาว จันทร์เต็ม, สัมภาษณ์ : 2560)

2. การรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มทอผ้า

การจัดตั้งกลุ่มอาชีพการทอผ้าฝ้ายในชุมชนบ้านหนองงูจาย ภายใต้โครงการหนึ่งตำบลหนึ่ง ผลิตภัณฑ์ในชุมชนบ้านหนองงูจาย แต่ละกลุ่มนั้นมีการดำเนินการในการจัดตั้งกลุ่มที่แตกต่างกันออกไป การแนะนำ จากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ สำนักงานเกษตรอำเภอ องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งได้อธิบายถึงผลประโยชน์ที่กลุ่มจะได้รับหากมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอาชีพเกิดขึ้น การเชิญชวนจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.) โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพ เพื่อต้องการ หาอาชีพเสริมให้กับกลุ่มพักชำระหนี้ (ธกส.) ซึ่งจากการจัดตั้งกลุ่มนี้เองทำให้เกิดมีการรวมตัวกันของสมาชิกที่มีองค์ความรู้ ในเรื่องของการทอผ้าฝ้ายได้เอามาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันและเป็นการส่งเสริมแนวทางในการอนุรักษ์การทอผ้าฝ้าย ของชุมชนบ้านหนองงูจายไม่ให้สูญหายไป แต่ได้มีการนำกลับมาถ่ายทอดเพื่อสร้างเป็นอาชีพเสริมให้กับ คนในชุมชน

“แนวทางในการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งกลุ่มทอผ้า นั้น เริ่มจากการสอบถามข้อมูลเรื่องการจัดตั้งกลุ่มทอผ้า จากผู้มีความรู้และมีประสบการณ์ และการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ และศึกษาขั้นตอนต่าง ๆ แล้วนำ ความรู้นั้นมาอธิบายให้แก่ผู้ที่สนใจฟัง เป็นการทำความเข้าใจร่วมกันในการจัดตั้งกลุ่มและแต่งตั้งคณะกรรมการ” (นางทองคำ ภูมิชัยโชติ, สัมภาษณ์ : 2560)

3. การสร้างเครือข่ายการทอผ้าฝ้ายไปยังชุมชนอื่น ๆ

ปัจจุบันนี้ภาคีรัฐบาลกำลังส่งเสริมให้ผู้ผลิตผ้าทอรวมกลุ่มกันภายในชุมชน โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนมาผสมผสานกับความรู้สภากปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอในชุมชนบ้านหนองงูจาย ประสบปัญหาหลายด้าน

ตั้งแต่การตัดราคากระหว่างกลุ่มทอผ้าด้วยกัน การมีต้นทุนการผลิตที่สูงและการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนจึงควรมีระบบและกลไกการสนับสนุนให้มีเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอ เพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการวิสาหกิจกลุ่มผ้าทอ และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มอย่างเป็นระบบและเป็นการให้ความสำคัญ และมีการพัฒนาต่อยอด การส่งเสริมการสร้างเครือข่าย มีการสนับสนุนให้ตัวแทนกลุ่มประชาสัมพันธ์ และ ขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ในการส่งเสริมให้เกิดเครือข่าย เพื่อเกื้อกูลสินค้าของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนและชุมชนข้างเคียงและกลุ่มที่สนใจเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า

“เป็นการให้ความสำคัญและมีการพัฒนาต่อยอดการส่งเสริมการสร้างเครือข่าย มีการสนับสนุนให้ตัวแทนกลุ่มประชาสัมพันธ์และขอความร่วมมือจากผู้ที่มีความรู้และผู้นำชุมชนเป็นการส่งเสริมให้เครือข่าย เกื้อกูลของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชน และชุมชนอื่น ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงและกลุ่มที่สนใจเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มทอผ้า” (นางทับทิม พันแน่น, สัมภาษณ์ : 2560)

4. แนวทางส่งเสริมการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนหันมาสืบสานภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้าย

การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายควรมุ่งส่งเสริมโดยการปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งรูปแบบการส่งเสริมจะเริ่มต้นจากครอบครัว ครอบครัวที่มีงานหัตถกรรมจะได้เปรียบ แต่การปลูกจิตสำนึกนั้นต้องให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรม จากการออกแบบลายผ้าพื้นฐานหรือมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้า โดยการปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้า เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าให้คงอยู่กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียนอันเป็นเยาวชน ได้รับรู้และซึมซับความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นไปด้วย

“การสืบสานนั้นจะเริ่มต้นจากครอบครัว ครอบครัวที่มีงานหัตถกรรมจะได้เปรียบ แต่การปลูกจิตสำนึกนั้นต้องให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการร่วมกิจกรรม จากการออกแบบลายผ้าพื้นฐานหรือมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยการปลูกจิตสำนึกคนในท้องถิ่น โดยเฉพาะเยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้า เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าให้คงอยู่กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียนอันเป็นเยาวชนได้รับรู้และซึมซับความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นไปด้วย” (สกุล เพ็งดวงใหญ่, สัมภาษณ์ : 2560)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าบ้านหนองงูจรรย์ผาง กรณีศึกษา : กลุ่มถักทอไทบ้านหนองงูจรรย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนोनสัง จังหวัดหนองบัวลำภู สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองงูจรรย์ผาง ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันต่อ ๆ มาจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การทอผ้าเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลาน ซึ่งเป็นอาชีพเสริมของชาวบ้านที่ต้องมีการทอผ้าเพื่อใช้สอยเมื่อยามว่างจากการทำไร่ทำนา ขั้นตอนในการทอผ้าแต่ละผืนนั้นต้องใช้เวลาานพอสมควร ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของโกวิทย์ พวงงาม (2553 : 398) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน (Popular Wisdom) หมายถึง กระบวนการที่คนหรือองค์ความรู้ของคนหรือกลุ่มคนในถิ่นใด ถิ่นหนึ่ง อันเกิดจากการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษหรือจากประสบการณ์ที่ผ่านการกลั่นกรอง สั่งสม คิดวิเคราะห์และนำมาใช้จนเกิดผล โดยอาศัยการเรียนรู้ที่มีความเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตเป็นรากฐานของความรู้ชาวบ้านที่มีลักษณะเป็นนามธรรมและรูปธรรม ตลอดจนการถ่ายทอดให้กับคนรุ่นหลังและคนในชุมชน

บ้านหนองจุงจารย์ผาง มีความรู้และประสบการณ์ในการทอผ้าฝ้าย โดยเริ่มจากการทอผ้าฝ้ายเพื่อใช้สอยภายในครอบครัว และได้รับการอบรมการทอผ้าจากกลุ่มถักทอไท ซึ่งหลังจากเข้ารับการอบรมแล้วได้นำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ชุมชนใกล้เคียง ซึ่งความรู้ที่กลุ่มกำหนดขึ้นเป็นความรู้ที่ชุมชนสืบทอดกันมาช้านาน ซึ่งทอผ้ากันทุกหมู่บ้านในชุมชนจนถึงได้ว่าเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนการทอผ้านั้นต้องอาศัยฝีมือความรู้ และความชำนาญของผู้ทอผ้าเป็นอย่างมากยังถือได้ว่าเป็นงานศิลปะที่มีอยู่เพียงชิ้นเดียวในโลกซึ่งสอดคล้องแนวคิดของทัศนาศาสตร์ (2549 : 119) ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้านที่สั่งสมต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะเชื่อมโยงกันในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการแก้ไขปัญหาในการดำเนินชีวิตโดยองค์ความรู้ที่เกิดจากสติปัญญาความรู้ ความสามารถของชาวบ้านเองโดยลักษณะของภูมิปัญญาไทยมีลักษณะเป็นความรู้ ความเชื่อและพฤติกรรมที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นองค์ความรู้หรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิตของคน ซึ่งเป็นเรื่องของการแก้ปัญหาการจัดการ การปรับตัวและการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชน และสังคม เป็นพื้นฐานสำคัญในการมองชีวิต เป็นพื้นฐานความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะ มีเอกลักษณ์ในตัวเอง รวมทั้งมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อความสมดุลในการพัฒนาสังคม นอกจากนี้ชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางได้รับการสืบทอดเอกลักษณ์ในการทอผ้าฝ้ายมาจากบรรพบุรุษโดยทอผ้ามัดหมี่ ซึ่งผ้ามัดหมี่เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองที่ใช้กรรมวิธีในการย้อมสีที่เรียกว่าการมัดย้อม ซึ่งในปัจจุบันได้พัฒนาการทอผ้าเพื่อให้มีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนผ้าของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางเป็นผ้าที่ทอออกมา สามารถใช้งานได้ทั้ง 2 ด้าน ใน 1 ผืนจะมี 2 ด้านและมี 2 ลาย โดยมีลวดลายไม่ซ้ำกันในแต่ละผืนผ้า จึงเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นไม่เหมือนใคร ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของภัทรวดี อัครลา (2558 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องวิธีการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ของชาวบ้านห้วยแคน อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านห้วยแคนมีความภูมิใจในภูมิปัญญาพื้นบ้านในท้องถิ่นของตนเองในเรื่องผ้าไหมมัดหมี่ มีการเพิ่มรายละเอียดของลายผ้าไหมให้มีความละเอียดมากขึ้น ส่งเสริมให้มีการย้อมสีธรรมชาติ และมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น พัฒนาการคิดดัดแปลงลายผ้า หรือออกแบบลายผ้าขึ้นมาเองและพัฒนาวิธีการทอให้มีความหลากหลาย

แนวทางในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นการทอผ้าฝ้ายของชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผาง การถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ในการทอผ้ารูปแบบที่ใช้ในการถ่ายทอด คือ การบอกเล่า การสังเกต และการให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ถามและแสดงความคิดเห็น โดยจะสาธิตในชั้นตอนอย่างละเอียดหรือเป็นการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของทรงพล ต่วนเทศ (2555 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องการศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี เป็นการศึกษาองค์ความรู้และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ การทอผ้าพื้นเมือง ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านทอผ้าไว้เพื่อจำหน่าย และสวมใส่ในเทศกาลสำคัญ ที่มีการทอผ้า แบบดั้งเดิม คือ การทอขัด การทอผ้ามัดหมี่ การทอผ้าจก และการทอผ้าขิด ลวดลายบนผืนผ้าและใช้วิธีการกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ในการทอโดยวิธีเรียนรู้จากการเลียนแบบการสาธิตให้ดู แล้วลงมือปฏิบัติจริงและสอดคล้องกับแนวคิดของ Brundage และ Mackeracher (1980 : 94-102) ได้เสนอรูปแบบของการถ่ายทอดความรู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ คือ การถ่ายทอดความรู้แบบร่วมมือกัน (Collaborating) เป็นกระบวนการถ่ายทอดที่ ผู้ถ่ายทอดและผู้เรียนรู้อันร่วมกันแสวงหาความรู้และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้ถ่ายทอดต้องทำตัวเป็นผู้ที่เรียนรู้อันหนึ่งเหมือนกับผู้เรียนรู้อันอื่น ๆ และชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางยังได้มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพการทอผ้าฝ้ายเริ่มจากโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ชุมชนบ้านหนองจุงจารย์ผางได้เล็งเห็นข้อดีในการจัดตั้งกลุ่มจึงได้รวมตัวกัน

และได้รับการแนะนำให้มีลักษณะการบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นทางการ การจัดการด้านการบริหารกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของวิภาวี กฤษณะภุมิต (2555 : 165-188) ได้ทำการศึกษา เรื่องการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้ายในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่าสภาพการจัดตั้งกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้าย ในจังหวัดขอนแก่น ภายใต้โครงการดังกล่าวนี้ แต่ละกลุ่มมีการจัดตั้งกลุ่มที่แตกต่างกัน โดยมาจากการแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ การสร้างเครือข่ายการทอผ้าฝ้ายไปยังชุมชนอื่น ๆ ปัจจุบันกลุ่มวิสาหกิจผ้าทอในชุมชน บ้านหนองงูจรรย์ผาง ประสบกับปัญหาหลายด้าน ตั้งแต่การตัดราคาระหว่างกลุ่มทอผ้าด้วยกัน การมีต้นทุนการผลิตที่สูง การสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน มีการสนับสนุนให้ตัวแทนกลุ่มประชาสัมพันธ์ และขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในการส่งเสริมให้เกิดเครือข่ายเพื่อเกื้อกูลสินค้าของกลุ่มผู้ผลิตในชุมชนและชุมชนข้างเคียง และกลุ่มที่สนใจเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการกลุ่มผ้าทอ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของสุมิตรา อภิชัย (2549) กล่าวถึงระบบวิสาหกิจชุมชนว่าเกิดขึ้นเมื่อองค์กรชุมชนหรือเครือข่ายองค์กรชุมชนพัฒนากิจกรรม และมีการเชื่อมโยงเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายสนับสนุนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชน แก่จุดอ่อนเสริมจุดแข็งให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและทุนทางสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าฝ้ายควรมุ่งส่งเสริมโดยการปลูกจิตสำนึกของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งรูปแบบการส่งเสริมจะเริ่มต้นจากครอบครัว เริ่มต้นจากการออกแบบลายผ้าพื้นฐาน หรือมีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าโดยการปลูกจิตสำนึก คนในท้องถิ่นโดยเฉพาะเยาวชนให้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้าเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการทอผ้าให้คงอยู่กับชุมชนโดยผ่านกระบวนการถ่ายทอดให้กับนักเรียนในโรงเรียนอันเป็นเยาวชน ได้รับรู้และซึมซับความเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรวดี อัศลา (2558 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่องวิธีการอนุรักษ์ผ้าไหมมัดหมี่ของชาวบ้านห้วยแคน อำเภอภูผารัง จังหวัดมหาสารคาม ผลการศึกษา พบว่าสร้างเด็กรุ่นใหม่เพื่อสืบทอดการทอผ้าจนเป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีการจัดตั้งโครงการทอผ้าไหมสีธรรมชาติโดยปลูกฝังจิตสำนึกของ คนรุ่นใหม่ให้ตระหนักเห็นถึงคุณค่าของผ้าไหมด้วยการใช้ผ้าไหมมัดหมี่อย่างระมัดระวังเพื่อรักษาให้คงอยู่ได้นานที่สุด มีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น พัฒนาการคิดตัดแปลงลายผ้าหรือออกแบบลายผ้าขึ้นมาเองและพัฒนาวิธีการทอให้มีความหลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ควรมีการส่งเสริมให้โรงเรียนในท้องถิ่นได้มีการสอนเสริมทักษะเรื่องการทอผ้าและลวดลายผ้าฝ้ายให้แก่แก่นักเรียนเป็นพิเศษ เพื่อให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้กับคนรุ่นหลัง

1.2 ควรมีการขอความร่วมมือกับหน่วยงานราชการ หรือภาคเอกชนต่าง ๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีการส่งเสริมกิจกรรมการทอผ้าพื้นบ้านให้มีการสืบทอดต่อเนื่องและให้คงอยู่สืบไป

1.3 ควรมีการจัดตั้งศูนย์ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อใช้เป็นที่เก็บรวบรวมความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ใช้เป็นสถานที่ในการสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับอาชีพและจำหน่ายผลิตภัณฑ์

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคนในชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2.2 ควรมีการศึกษาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทอผ้าและการถ่ายทอดองค์ความรู้ของชุมชน การจัดเก็บของความรู้ และการจัดระบบองค์ความรู้

2.3 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเยาวชน เพื่อที่จะได้ข้อมูลไปสร้างแผน ในการพัฒนาท้องถิ่นด้านการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2553). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ทรงพล ต่วนเทศ. (2555). *การศึกษาภูมิปัญญาการทอผ้าพื้นเมืองของคนไทยเชื้อสายลาวครั้งในจังหวัดสุพรรณบุรี ชัยนาท และอุทัยธานี*. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทองคำ ภูมิชัยโชติ. *บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 6 บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู*. (4 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- ทับทิม พันแน่น. *บ้านเลขที่ 139 หมู่ที่ 6 บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู*. (4 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- ทัศนาศาสตร์. (2549). *ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชนตามแนวปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรวิดี อัครลา. (2558). *2 nd National and International Graduate Conference*. 25 กันยายน 2558. KU Home.
- วัฒนา จุฑาวิภาต. (2555). *ผ้าทอกับชีวิตคนไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- วิภาวี กฤษณะภูติ. (2555). *การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน: การเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพทอผ้าไหมและทอผ้าฝ้าย ในจังหวัดขอนแก่น*. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 30(1), 165–188.
- ศิริธัญญา หาญไชยชนะ. (2545). *เส้นสายลายไหม*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- สกุศล เพ็งดวงใหญ่. *บ้านเลขที่ 55 หมู่ที่ 6 บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู*. (5 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- สมนึก อินเี่ยม. *บ้านเลขที่ 43/6 หมู่ที่ 6 บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู*. (4 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- ส่วย จันทร์เต็ม. *บ้านเลขที่ 28 หมู่ 6 บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู*. (5 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.
- สมิตรา อภิชัย. (2549). *ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการพัฒนา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- สารานุกรมไทย สำหรับเยาวชน เล่ม 15. (2543). *ผ้าไทย*. กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์.
- หนูกันต์ ศรีหะ. *บ้านเลขที่ 23 หมู่ที่ 6 บ้านหนองจุงจารย์ผาง ตำบลหนองเรือ อำเภอนนทบุรี จังหวัดหนองบัวลำภู*. (6 เมษายน 2560). สัมภาษณ์.

Brundage, D.H. and D. Mackeracher. (1980). *Adult learning Principles and their. Application to program Planning*. Toronto : the Ontario Institute for Studies In Education.